

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд на Христина Георгиева Андонова
„Българската приказка между двете световни войни. Трансформации на приказното“
за придобиване на образователната и научна степен „доктор“

Област на висше образование – 2. Хуманитарни науки

Професионално направление – 2.1 Филология

Специалност – История на българската литература (Детска литература)

Научен ръководител: доц. д-р Таня Стоянова

Автор на становището: доц. д-р Огняна Атанасова Георгиева-Тенева

Избраната от Христина Андонова тема е залог за обогатяване на познанието за българската приказка в сектор, който досега е разработван само фрагментарно, през конкретни авторски дискурси. Насочването към жанровите трансформации на приказното е израз на добра ориентация в актуалната изследователска ситуация и на умение за фокусиране върху съществен проблем на литературната ни история, заедно с неговите културологични референции. Необходимостта да се проучи огромен масив от художествени текстове е предизвикателство, което докторантката е посрещнала със систематичност на усилията и със способност за класифициране и обхващане в концепция на множествен обект.

Подстъпът към същинския предмет на дисертацията включва две историзации – на научните изследвания на приказката като универсален жанр и на българското битие на приказката. Това е обосновано структуриране на материала, което позволява прекият предмет на изследването да се постави в мрежа от контекстуални съотнасяния. Първата историзация обхваща основни научни трудове върху приказката, чието представяне и осмисляне е отправна точка за изграждане на собствена теоретична рамка, както и за уточняване на категориално-понятийния апарат и на терминологията. Изследователските тези на Вл. Проп, Ел. Мелетински, М. Арнаудов, П. Динеков, Л. Парпулова, Ив. Ковачева се представят в два ракурса: единият е аналитичен и сменя в себе си идеята за изграждане на теоретичен хоризонт и съотнасяне с него на изследвания предмет, а другият е реферативен и на места твърде обстоятелствен, при

което връзките с проблемния център на разработката се оказват ослабени. Ценно в тази част на труда е заемането на позиция по въпроси, получавали от различните изследователи противоречиви отговори (напр. за типологията на фолклорната, авторизираната и литературната приказка). Аргументирано е обоснована синонимията на понятията стилизирана, авторизирана и олитературена приказка, както и на понятията авторска, авторова, оригинална и художествена приказка.

Направената във втора глава на дисертацията историческа реконструкция на българската приказка от Възраждането до Втората световна война се спира на важни за жанровото движение въпроси: нарастването на интереса към фолклорната приказка, преминаването ѝ от традиционната фолклорна среда към писмената култура, формите на нейната културна обращаемост, авторизиращите подходи, приложно-дидактичното предназначение на приказката от ранния етап на българското ѝ битие, появата на българската литературна приказка и нейният литературен и социокултурен контекст. В тази своя част дисертацията демонстрира коректно боравене с литературните факти и умения за тяхното историзиране, без да подминаваме обаче увлечението по репродуциране на изследователски метатекстове.

Погледът към предпоставките за утвърждаване на приказния жанр между двете световни войни внася в изследването социокултурната перспектива. Особено успешен е коментарът на общите духовни, общественно-исторически и образователни условия, благоприятстващи развитието на детската ни литература, като отворен остава по-сложният въпрос за социокултурните предпоставки за разцвета конкретно на приказния жанр.

Стремежът на Христина Андонова да види приказката в различни културни контексти е едно от безспорните положителни разчертания на труда ѝ. Обвързването на приказния жанр от междувоенния период с движението „Родно изкуство“, както и с общите тенденции в развитието на прозата, разширява културноисторическия захват на труда. Сполука е и проследяването на писателската саморефлексия върху авторизацията. Литературноисторическата реконструкция включва анализ на значителни за темата критически публикации от разглеждания период, вплита в тъканта си и постановки на етапни изследвания за българската детско-юношеска проза, като това на проф. Симеон Янев, и конкретно за приказката, като това на проф. Светлана Стойчева. Проучванията на Христина Андонова довеждат до формулирането на две същностни особености на междувоенната приказка – обвързването ѝ с

национално-патриотичните тенденции в българската култура и засилването на естетическия ѝ характер.

Истинския принос на дисертацията откривам в третата глава, където се представят трансформациите в жанровия код на приказката при движението ѝ от фолклор към литература. Възлов тук е въпросът за класифицирането на огромния масив приказки. Обглеждайки проблемните точки на важни съществуващи систематизации, разработката търси да обоснове свой вариант. Предложеният трикомпонентен принцип за класифициране – според жанра, според тематиката и според спецификата на фантастично-чудесното, е теоретично издържан и практически приложим, без да се смята за универсален, както самата Христина Андонова отбелязва.

В третата глава е отделено място и за сюжетите от българската история. Смисълът да се наблюдава тяхното битие в приказното пространство не подлежи на съмнение, като се има предвид, че разрухата след Първата световна война превръща историята в ключова литературна тема. Тук разработката редува стратегията за четене „навън от произведението“ с четенето „отблизо“, което е литературоведски релевантно, без обаче да причисляваме към продуктивното „близо“ четене подробните резюмета на художествени текстове и дългите цитати. Смятам, че широко използваният описателно-иллюстративен подход отслабва концептуално-оценъчното начало в труда, запълва обеми, в които би могло да се потърси отговор на други значими въпроси, например за жанровите трансформации, които настъпват под влиянието на фактори като нарастващата комуникативна детскост, пренаписването на иманентно възпитателното, промените в стиловите подходи и пр. Бих препоръчала бъдещите проучвания на Христина Андонова да се опират по-широко на несъмнените ѝ умения да анализира, интерпретира и обобщава – умения, ясно проявени когато изследва хронотопа, изместването на образния акцент от фабулата към героя, сблъсъка между исторично и фантастично, индивидуализирането на героите и тяхната психологизация, връзките между композицията и време-пространствения модел, промените във фигурата на разказвача, отношението истинно – фикционално.

Нека обобща: в целостта си трудът на Христина Андонова демонстрира значима и добросъвестно извършена работа. Той отговаря на очакванията за:

- успешно боравене с обемен и разнороден художествен материал и за неговото систематизиране;
- добра литературоведска информираност;
- способност за защита на собствени изследователски идеи.

Описаните в края на разработката приноси моменти коректно отразяват действителните постижения.

Авторефератът сполучливо синтезира съдържанието на дисертацията.

В заключение: дисертационният труд постига очакваните научни резултати: той внася ред в терминологията при класифицирането на приказките и допринася за опознаването на трансформациите в този жанр от периода между двете световни войни. Систематизираният емпиричен материал би могъл да е отправна точка на нови изследвания за българската приказка. Разработката има потенциал за приложимост и в полето на образованието. Всичко това ми дава основание да предложа на научното жури да присъдим на Христина Андонова научната и образователна степен „доктор“.

27 април 2017

Доц. д-р Огняна Георгиева-Тенева